
REFLEXIONS PSICOANALÍTiques EN TEMPS DE COVID-19

Ressenya de la taula rodona en línia organitzada per la SEP el 30 d'abril 2020

Revista Catalana de Psicoanàlisi, Vol. XXXVIII/1

Elena Fieschi Viscardi¹
Barcelona

El dijous 30 d'abril, la secretària científica de la SEP va organitzar una trobada en línia de col·legues en forma de taula rodona. En realitat, ni era taula ni era rodona: era una pantalla rectangular, on, malgrat tot, ens podíem veure bé i trobar-nos amb l'alegria de després d'una llarga absència. Era la primera reunió des del començament del confinament i la primera amb aquest format. Realment una bona idea, perquè tots teníem el desig de retrobar-nos i parlar de com cadascú porta la seva vida i la seva feina en un moment tan especial i difícil. Una bona idea, també, perquè érem molts més que en una sessió científica presencial, entre 45 i 50. Potser ho va facilitar el fet d'assistir-hi des de casa (quin remei!) o potser era per les ganes de pensar conjuntament.

---

1. Psicòloga clínica, psicoanalista de nens, adolescents i adults, SEP-IPA.
E-mail: efieschi@gmail.com

Sílvia García es va ocupar que tot l'aparell tècnic funcionés a la perfecció i vam poder començar quasi puntuals. Francesc Pareja, Antonio de la Plata i jo mateixa érem els encarregats de presentar la taula amb unes paraules que fossin alhora una reflexió personal i uns quants suggeriments per al pensament de tot el grup.

Francesc Pareja ens va fer el relat d'un dia, des del despertar al matí «ben d'hora ben d'hora», passant pels moments de vida en família, pel recorregut caminant per la ciutat quasi deserta, per la feina en línia amb diferents pacients, fins a la tornada a casa al vespre. Les seves reflexions molt personals ens van donar compte de diferents aspectes de la seva vivència i es van centrar sobretot en com ha anat encarant el treball psicoanalític i psicoterapèutic durant aquestes set setmanes.

Alguns dels seus pacients, en les circumstàncies de la pandèmia, han vist agreujada la seva situació: pateixen més pel que han perdut (economia, feina, projectes, éssers estimats...), i això s'afegeix al seu estat previ i als recursos personals limitats que tenien.

A altres pacients, en canvi, les circumstàncies de la Covid-19 els han permès entrar en contacte amb aspectes nous i han propiciat que puguin elaborar i integrar experiències que els fan sentir millor. Han pogut endreçar la casa (i la ment), estar més en contacte amb la família (tot i que sigui telemàticament), fer-se càrrec dels fills...

El treball terapèutic telemàtic ha requerit uns canvis tècnics i d'enquadrament, que s'ha hagut d'adaptar respectant unes invariants, i han comportat la definició d'un nou marc de treball.

Francesc Pareja va expressar dubtes sobre el grau en què la Covid-19 interfereix en els processos analítics o terapèutics. A la vida d'un pacient hi pot haver esdeveniments per als quals el tractament pren temporalment una deriva cap al món extern (per exemple, un dol). La realitat externa llavors adquireix un pes més gran i requereix una elaboració més profunda.

Podeu llegir, a part, les reflexions que jo mateixa vaig exposar a la taula rodona. Antonio de la Plata va parlar sobretot de la seva tasca professional amb alguns pacients difícils i amb molt sofriment. Podeu llegir també la seva intervenció íntegra a les pàgines que segueixen.

Després de les paraules d'Antonio de la Plata, hi va haver nombroses intervencions. En destaco unes quantes.

Carme Garcia va comentar que, en un temps que ens ofereix una tecnologia fantàstica, ens veiem abocats al funcionament primitiu de la nostra ment; la por fa reaccionar el nostre sistema límbic. Va destacar també que tots, pacients i analistes, estem vivint la mateixa situació. Tots ens hem trobat acumulant

aliments, per exemple, i en cadascun de nosaltres s'han mobilitzat coses diferents davant d'una idèntica por atàvica de la mort. Però també s'han anat despertant sentiments de solidaritat, hem reforçat els vincles amb la *tribu*.

Enrique Ger va parlar de l'experiència radical de solitud que estem vivint, de les pèrdues, que cal enumerar, de les ansietats que vivim. Després vindran les adquisicions, els aprenentatges. Però aquest encara és un moment de dol, hem d'evitar el risc d'un refugi maníac. Ger va proposar una reflexió sobre la nostra tècnica, amb les variacions que hem hagut d'introduir, i anima a produir treballs que sorgeixin d'aquesta reflexió.

Jordi Sala va parlar de l'afectació personal, a la nostra vida, que s'ha vist interrompuda. Cal fer una elaboració personal i de grup que ens permeti oferir als pacients un bon *setting* intern. En relació amb les ansietats, ens trobem en un dilema entre claustrofòbia i agorafòbia: tots voldríem desconfinar-nos, sortir, però sortir vol dir anar a enfrontar-nos amb el virus. Entre les pèrdues, en el nostre treball, va subratllar l'absència del cos: «amb els nostres pacients», va dir, «hi estem amb cos i ànima. Però sense l'experiència del cos, canvien els canals de comunicació. Els aspectes visiu i auditiu predominen i es fa més difícil l'elaboració de la contratransferència. Fent treball en línia, hem de treure el millor d'una mala situació. Hi ha tot un món per explorar: els confinaments del món intern, la relació transferencial... Estaria bé poder elaborar en petits grups les dificultats tècniques que en deriven».

Mercè Olmo ens va parlar dels dubtes i les incerteses en l'adaptació al nou treball amb els pacients. La majoria dels seus pacients han preferit fer les sessions per telèfon i han prescindit del vídeo. És una manera de treballar que la fa sentir còmoda, tot i que troba que en el treball no presencial es nota més el cansament.

Rosa Velasco pensa que el telèfon permet més proximitat. Alguns pacients han sigut creatius a l'hora de trobar la manera de poder fer les sessions: una persona li va dir que li parlava des del cotxe, al pàrquing, per poder tenir intimitat. És un bon suggeriment, que es pot compartir amb altres pacients que tenen dificultats. Ens explica com alguns pacients s'han pogut reinventar canviant l'orientació de la seva empresa i reorganitzant la seva activitat. Els pacients ens ensenyen a ser creatius, a ser flexibles i esperançats.

Guillermo Bodner va dir que aquesta situació tan estranya ens afecta a tots, cadascú des del seu lloc. Quins tipus d'ansietats es desvetllen? Unes de les idees més inquietants de Freud són els conceptes de *heimlich* i *unheimlich*. Ens hem de familiaritzar amb allò *sinistre*, que és a fora, que ens envaeix, i que ens desvetlla ansietats molt primitives, de manera molt radical. Per això estem fent un esforç de vida, d'adaptació.

Josep Oriol Esteve va parlar de l'impacte emocional que estem vivint i que ens fa replantejar moltes coses. Vivim una amenaça i una necessitat de

protecció. Va destacar tres eixos fonamentals sobre els quals hem de pensar: el personal, el professional i el sociopolític. En l'àmbit professional, l'enquadrament és l'aspecte que més ens ha preocupat. Creu que el marc de treball ajuda a escenificar (i per tant, a viure) la asimetria pacient/psicoanalista, i que el vídeo és més útil que no pas la veu i prou, perquè podem rebre més informació del cos, almenys podem veure la cara. D'acord amb Carme Miranda, que algú abans havia mencionat com a pionera del treball amb skype, creu que un bon *setting* inclou psicoanalista i pacient, que es vegin la cara per saludar-se al començament i al final de la sessió, i durant la sessió s'hauria de mantenir la càmera enfocant el despatx. És el més semblant al que passa a la consulta, quan el pacient entra i surt. També pensa que és el pacient qui hauria de sortir de la trucada, per representar que és ell qui marxa i per no donar una sensació il·lusòria de simetria en la relació. És important mantenir la capacitat negativa i trobar la distància justa perquè ens arribi la comunicació de l'inconscient del pacient.

Antonio Pérez-Sánchez va explicar que ja tenia experiència en psicoteràpies en línia amb pacients que havien hagut de marxar fora durant una temporada, generalment amb una sola sessió setmanal. Ara s'ha trobat que ha de continuar anàlisi per videoconferència: del divan s'ha passat a la pantalla, un contrast evident. No es tracta, però, d'un marc de treball proposat pel pacient, sinó imposat per una situació externa perillosa que ens separa. A la consulta, pacient i analista estan en un mateix espai, hi ha la posició del divan que facilita al pacient la mirada interna, i ara, en canvi, el pacient té una pantalla davant! L'analista obre la càmera al començament i al final de la sessió i la resta del temps enfoca el sostre, però mentrestant continua veient el pacient. En el treball a distància hi ha dos espais diferenciats i hi ha menys contenció. Intervenien moltes coses: interferències, dificultats tècniques, que fan més difícil la *reverie* i el treball de la contratransferència; hem d'estar atents a moltes coses.

Al final, Francesc Pareja va afegir que, amb la videoconferència, la confidencialitat està menys garantida, perquè és un mitjà que està fora del nostre control.

Diverses veus es van mostrar interessades a continuar les trobades per poder elaborar conjuntament reflexions i dificultats tècniques.